

EXISTUJE HROZBA OPĚTNÉHO ROZMÍSTĚNÍ JADERNÝCH „EUORAKET“ Z DOBY STUDENÉ VÁLKY V EVROPĚ?

20. 12. 2018

Je možné, že dojde k jednostrannému odstoupení USA od americko-sovětské smlouvy INF z r. 1987? Smlouva zakazuje řízené střely kratšího a středního doletu (500–5500 km) s jadernou či konvenční hlavicí odpalované z pozemních stanovišť. Kromě základních smluvních parametrů a bezpečnostního významu smlouvy jsou v textu dále rozebírány důvody vzájemného obviňování smluvních stran z jejího porušování a právní rámec smluvního odstoupení. Závěrečná část mj. dává do souvislosti negativní dopady případného zrušení smlouvy INF na celkový americko-ruský jaderný kontrolně-zbrojní proces.

Motto:

„V jaderné válce nikdo nezvítězí a nikdy by k ní nemělo dojít.“

(Společné prohlášení amerického prezidenta Ronalda Reagana a sovětského nejvyššího představitele Michaila Gorbačova z jejich první schůzky v lednu 1985 v Ženevě)

V krátké době několika měsíců není tato hrozba reálná, avšak v delší perspektivě ji nelze vyloučit. Po oznámení prezidenta Donalda Trumpa z 20. 10. 2018, že zamýšlí jednostranně odstoupit od americko-sovětské smlouvy INF z r. 1987 v důsledku jejího porušování Ruskou federací (dále RF) a smluvní neúčasti Číny, se v případě uskutečnění zmíněného úmyslu může uvedená hypotetická hrozba stát bezpečnostním rizikem. V takovém případě by po téměř třiceti letech mohly být v Evropě opět rozmístěny řízené střely kratšího a středního doletu s jadernou nebo konvenční hlavicí odpalované z pozemních stanovišť. Doplnily by tak stávající americké taktické jaderné zbraně ve formě leteckých pum s jadernou hlavicí, které jsou ještě z doby studené války předsunutě rozmístěné v pěti evropských aliančních zemích (Německo, Nizozemsko, Itálie, Belgie a Turecko).

Po říjnové návštěvě amerického bezpečnostního poradce Johna Boltona v Moskvě, uskutečněné krátce po Trumpově prohlášení, vyhlásil ministr zahraničních věcí USA Mike Pompeo 4. prosince na závěr jednání NATO v Bruselu vůči Rusku ultimativní požadavek. Do šedesáti dnů by mělo buď věrohodně doložit nepravdivost obvinění, nebo USA zahájí proces odstoupení od smlouvy INF. Zmíněný požadavek získal jednomyslnou podporu všech aliančních států.

Ve druhé polovině letošního roku se tak vyostřil několikaletý americko-ruský spor o porušování plnění americko-sovětské *Smlouvy o likvidaci řízených střel středního a kratšího doletu (Treaty on the Elimination of Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles, INF Treaty)*, ze kterého se obviňují obě smluvní strany.

Základní parametry smlouvy INF

Smlouvu INF s časově neomezenou platností podepsali 8. 12. 1987 ve Washingtonu nejvyšší představitelé USA a tehdejšího Sovětského svazu – Ronald Reagan a Michail Gorbačov. Po ratifikaci oběma zeměmi smlouva vstoupila v platnost 1. 6. 1988. Týká se likvidace jaderných řízených střel létajících po balistické křivce a řízených střel s plochou dráhou letu, tj. kopírujících terén, odpalovaných z pozemních stanovišť. Zatímco řízené střely s kratším doletem mají dosah 500–1000 km, řízené střely se středním doletem létají od 1000 km do 5500 km. Jak z uvedeného vyplývá, smlouva INF se nevztahuje na obdobné řízené střely s jadernými nebo konvenčními hlavicemi odpalované z leteckých a námořních nosičů (povrchová plavidla a ponorky).

Smlouva zakazuje smluvním stranám vyrábět, vlastnit nebo provádět letové zkoušky výše uvedených řízených střel a jejich odpalovacích zařízení (*launchers*). Výzkum a vývoj těchto zbraní však umožňuje. Do 28. května 1991 smluvní strany zničily 2692 zmíněných střel rozmístěných a nerozmístěných, z nichž 846 ks vlastnily USA a 1846 ks tehdejší Sovětský svaz. Zničena byla i jejich odpalovací zařízení a příslušná infrastruktura. Likvidace se netýkala bojových hlavic (jaderných nebo konvenčních) a řídicích systémů. K věrohodnému ověřování likvidace napomáhaly vzájemné inspekční kontroly v místech jejího provádění. Pro dohled nad plněním smlouvy INF byla zřízena *Zvláštní ověřovací komise (Special Verification Commission, SVC)*.

Bezpečnostní význam smlouvy INF

K rozmístování zmíněných řízených střel Spojenými státy a tehdejším Sovětským svazem došlo koncem sedmdesátých a na začátku osmdesátých let minulého století, když se v americko-sovětských vztazích výrazně vyostřilo napětí, které hrozilo přerůst v ozbrojený konflikt. V té době bylo v arzenálu obou tehdejších hlavních vojenských bloků (NATO a Varšavská smlouva) přibližně 60 000 jaderných hlavic s celkovou destruktivní silou 1,3 mil. „hirošimských bomb“. (Poznámka autora: atomová bomba svržená na Hirošimu měla destruktivní sílu cca 15 kilotun TNT a v důsledku jejího výbuchu a následně i svržení druhé na Nagasaki zemřelo přibližně 200 000 osob.)

Rozmístování jaderných střel středního doletu, tzv. euroraket (např. sovětských SS-20 a amerických Pershing-2 a řízených střel s plochou dráhou letu), nebezpečně snižujících práh použití jaderných zbraní v hustě osídleném evropském teritoriu, současně vyvolalo v obou částech tehdy rozděleného světa masové protesty. Ty často dosahovaly počtů několika set tisíc účastníků, např. ve Velké Británii, tehdejší Německé spolkové republice, Nizozemsku, Belgii, ve skandinávských zemích aj. Obavy vyvolávala zejména skutečnost, že vzhledem k vojenskému předurčení uvedených jaderných zbraní a s tím související krátké rozhodovací době k jejich odpálení mohla být výhradní odpovědnost za jejich použití přenesena z politické složky na vojenské činitele.

Délka rozhodovacího procesu protistrany o odvetné reakci na odpálení těchto řízených střel se ve srovnání s odpálením mezikontinentálních řízených střel, u kterých činila asi 30 minut, snížila na cca 10 minut. Z uvedeného důvodu tehdejší Sovětský svaz údajně vybudoval systém autonomního odvetného odpálení jaderných raket na území USA, a to pro případ zničení sovětského systému velení v důsledku prvního jaderného úderu. Jedná se o iniciaci odpalovacího systému tzv. „mrtvé ruky“ spuštěného pomocí počítače a „umělé inteligence“ (*so-called „dead hand“ launch mechanism using computer and „artificial intelligence“*). Tento systém není zřejmě aktivován v mírové době, avšak RF s ním pravděpodobně nadále počítá v krizové situaci.

Hlavní význam smlouvy INF, zejména z hlediska potenciálního evropského válčiště, spočívá v tom, že má jaderně-odbrojovací charakter, protože vyřadil z působnosti celou jednu kategorii jaderných zbraní, i když se vztahoval pouze na řízené střely odpalované z pozemních stanovišť s jadernými hlavicemi nižší výbušnosti. Její sjednání bylo také významným krokem na cestě ke zlepšování vztahů mezi Západem a Východem, jež vyústilo, zejména po nástupu Michaila Gorbačova do čela tehdejšího Sovětského svazu, v ukončení studené války na začátku devadesátých let.

Americké a ruské obviňující argumenty

Podle tvrzení amerických zpravodajských služeb z r. 2015 ve zprávě s názvem *Národní zpravodajský odhad (National Intelligence Estimate, NIE)* RF údajně začala zkoušky se zakázanými pozemními řízenými střelami před deseti lety. Na tuto skutečnost USA upozornily RF v r. 2013 a v r. 2015 s ní seznámily Severoatlantickou alianci. V březnu 2017 zástupce předsedy amerického sboru náčelníků štábů

gen. Paul Selva potvrdil rozmístění zakázaných řízených střel ruskou stranou. Spojené státy a NATO tak obviňují RF, že zkouší a rozmisťuje mobilní řízené střely 9M729 (v označení NATO známé jako SSC-8, nebo SSC-X-8). Rusko údajně modifikovalo námořní řízenou střelu Kalibr středního doletu a zkombinovalo ji s pozemním mobilním vypouštěcím zařízením systému Iskander pro řízené střely krátkého doletu (do 500 km), které smlouva nezakazuje.

I když se Rusku podařilo v uplynulém desetiletí do určité míry snížit alianční převahu v konvenčních silách, je tato stále existující nerovnováha často označována za možný důvod smluvního porušení. O vyhocenosti amerického obvinění svědčí mj. hrozba americké velvyslankyně při NATO Kay Bailey Hutchisonové (bývalé senátorky za stát Texas) na tiskové konferenci v Bruselu ze začátku října, že USA mohou v případě rozmístění uvedených řízených střel na ruské raketové základně Kapustin Jar v jihozápadní části Ruska přijmout proti této základně důrazné protiopatření. (Poznámka autora: o několik hodin později velvyslankyně na své twitterové adrese své nadsazené vyjádření korigovala tím, že neměla na mysli vojenský preemptivní úder, ale jiná opatření na diplomatické úrovni.)

Za další důvody pro ruské porušení smlouvy INF označují někteří kontrolně-zbrojní experti držení řízených střel středního a kratšího doletu v dalších jaderných zemích (Indie, Pákistán, ČLR a Izrael), které sice mají přátelské vztahy s RF, avšak nejsou omezeny závazky vyplývajícími ze smlouvy INF. O dlouhodobých obavách nejen RF, ale rovněž USA ze zavádění těchto zbraní do arzenálů dalších jaderných zemí svědčí společné americko-ruské prohlášení vydané již v říjnu 2007 v rámci 62. Valného shromáždění OSN. Obě země v něm vyslovily smlouvě INF podporu a zdůraznily její význam pro snížení mezinárodního napětí, zejména v Evropě. Blíže neupřesněným zemím však současně adresovaly výzvu k zřeknutí se těchto zbraní, ukončení souvisejících programů a k zahájení jednání o možnosti jejich globálního zákazu. Kladnou odezvu však daná iniciativa v následujících letech nepřinesla.

Rusové americké obvinění odmítají pro nedostatek důkazů a namítají, že by se tato problematika měla řešit na úrovni vojenských expertů v rámci výše uvedené bilaterální Zvláštní ověřovací komise, speciálně vytvořené pro posuzování sporných otázek ve smluvním plnění. Vedení RF naopak viní USA z neplnění smluvních závazků v důsledku využívání zakázaných řízených střel v rámci budování protiraketové obrany NATO v Evropě (*European Phased Adaptive Approach*, EPAA) v blízkosti ruských hranic. Oficiálně je jeho výstavba zdůvodněna hrozbou představovanou řízenými střelami Íránu a KILDR. V Rumunsku byla již protiraketová základna systému Aegis Ashore (pozemní verze námořního systému Aegis) zkompletována v r. 2016, v Polsku se její dokončení očekává v r. 2020. Systém údajně počítá s rozmístěním vypouštěcích zařízení (*launchers*) Mk-41 námořního systému Aegis. V námořní verzi mělo toto vypouštěcí zařízení víceúčelový charakter. Sloužilo např. k odpalování antiraket, ale také k vypouštění dalších zbraní, včetně řízených střel s plochou dráhou letu středního doletu Tomahawk. Pokud by víceúčelový charakter vypouštěcího zařízení zůstal zachován i v pozemní verzi Aegis Ashore, mohl by se z deklarovaného obranného relativně snadno stát systémem útočný. Rusko má rovněž výhrady k zakázaným řízeným střelám používaným jako terče pro zkoušky antiraket SM-3 zmíněné protiraketové obrany. Další ruské obvinění se vztahuje k americk-

kému používání bezpilotníků (dronů), které lze prý také zahrnout do smluvního zákazu, i když se nejedná o řízené střely. Američané ruská obvinění odmítají jako neodůvodněná.

Odpůrci amerického záměru odstoupit od smlouvy

Ruská strana se v prohlášení prezidenta Putina jednoznačně postavila za zachování zmíněné smlouvy. Někteří ruští politici také označují Trumpovo vyjádření za formu snahy o vydírání Ruska. Zřejmě vycházejí z toho, co řekl americký ministr obrany James Mattis v únoru 2018 v souvislosti se zveřejněním americké nové *Jaderné doktríny 2018*. Podle tohoto vyjádření by USA mohly případně odstoupit od plánovaného zavedení nové námořní řízené střely s plochou dráhou letu středního doletu s jadernou hlavicí za podmínky, že RF nebude zkoušet a zavádět zakázané řízené střely.

Odmítavý postoj k možnosti zrušení smlouvy zaujalo rovněž čínské ministerstvo zahraničních věcí. K případnému zapojení země do eventuálního mnohostranného sjednávání nové smlouvy INF se však nevyjádřilo.

Vysoká představitelka EU pro zahraniční otázky a bezpečnostní politiku Federica Mogheriniová vydala 22. 10. 2018 prostřednictvím své mluvčí prohlášení, ve kterém mj. vyzvala Spojené státy ke zvážení důsledků případného odstoupení z hlediska bezpečnosti USA, aliančních spojenců a celého světa. Ve vztahu k údajnému porušení smlouvy INF Ruskem prohlášení vyzvalo ruské vedení, aby odpovědělo na „vážné obavy ze smluvního porušení závazků substantivním a transparentním způsobem“. V prohlášení se také kladl důraz na to, že smlouva „přispěla k ukončení studené války a tvoří základ evropské bezpečnostní architektury“. Při definování významu smlouvy pro bezpečnost Evropy prohlášení rovněž poukazuje na dopad zrušení smlouvy INF na zvýšení globální nestability.

Proti zrušení smlouvy INF se jednoznačně vyslovil německý ministr zahraničních věcí Heiko Masse a různí němečtí politici vládních stran. Zdůrazňovali zejména význam smlouvy pro evropskou bezpečnost a poukazovali na možnost vypuknutí nové etapy závodů v jaderném zbrojení.

Skupina jaderných expertů z USA, RF a Německa, známá jako *Deep Cuts Commission*, vydala také prohlášení, ve kterém varuje před nebezpečnými důsledky zrušení smlouvy, zejména před rizikem nových zbrojních závodů, jaderné eskalace a dalším narušením politických vztahů mezi USA, RF a Evropou.

Dne 6. 12. 2018, v reakci na Pompeovo ultimativní vyjádření, vydali bývalý sovětský prezident Michail Gorbačov a bývalý americký ministr zahraničních věcí George P. Shultz společné prohlášení uveřejněné v americkém deníku *The Washington Post*. Oba politici, z pozice účastníků sjednávání smlouvy INF, v prohlášení mj. uvedli, že „odstoupení od smlouvy INF by byl krok k novým zbrojním závodům, podkopání strategické stability a zvýšení hrozby špatného odhadu nebo technické závady vedoucí k rozsáhlé ničivé válce“. V prohlášení dále doporučovali vytvoření neformálního fóra složeného z amerických a ruských expertů k posouzení změn, ke kterým došlo v bezpečnostním prostředí v posledních dekádách. Projednávané otázky by mohly zahrnovat např. protiraketovou obranu, přesné konvenční zbraně, vesmírné systémy, kybernetické hrozby a jaderné zbraně ve vlastnictví jiných zemí. Současně vyzvali USA a RF k obno-

vení snah o úplné zrušení jaderných zbraní, protože „nepřijatelnou alternativou je hrozba, kterou tyto zbraně představují pro existenci lidstva“.

Někteří kontrolně-zbrojní experti upozorňují, že americké odstoupení bude mít širší dopady na americko-ruské vztahy s důrazem na bilaterální kontrolně-zbrojní proces, dále na americkou a alianční bezpečnost, soudržnost NATO a na spolupráci se společenstvími zemí v Asii.

Právní rámec smluvního odstoupení

Odstoupení od smlouvy INF upravuje její článek č. XV. Ten stanoví, kromě neomezeného trvání smlouvy, jako zásadní důvod pro odstoupení smluvní stranou „výjimečné důvody vztahující se k smluvnímu předmětu, které ohrožují její nejvyšší zájmy“. Článek následně rovněž stanoví jako podmínku odstoupení oficiálně uvědomit o tomto rozhodnutí druhou smluvní stranu šest měsíců před samotným odstoupením, se současným uvedením zmíněných „výjimečných důvodů“.

Americká ústava v článku II, 2. oddílu jednoznačně stanoví pravomoci prezidenta a Senátu ve vztahu k ratifikaci mezinárodních smluv. K té dojde na základě „rady a souhlasu Senátu“ a následného schválení prezidentské ratifikace dvoutřetinovou senátní většinou. Ve vztahu k odstoupení USA od mezinárodní smlouvy však ústavně tato jednoznačnost chybí. Dlouhodobá praxe, podpořená mj. výroky Nejvyššího soudu USA při odstupování od bilaterálních mezinárodních smluv, umožňuje prezidentovi USA jednostranné smluvní odstoupení, a to bez zapojení Senátu. Jako příklad lze uvést odstoupení USA v r. 2002 od americko-sovětské *Smlouvy o omezení systémů protiraketové obrany (Treaty on the Limitation Anti-Ballistic Missile Systems, ABM, dále smlouva ABM)* z r. 1972 republikánskou administrativou George W. Bushe mladšího. V případě jednostranného odstoupení dojde k trvalému ukončení platnosti smlouvy.

Podle článku č. 60 *Vídeňské úmluvy o smluvním právu*, kodifikující mezinárodní obyčejové právo v této oblasti, má smluvní strana, která uplatňuje námitky pro hrubé porušení smlouvy protistranou, dvě možnosti: buď ukončit smlouvu, nebo pozastavit její působení jako celek, případně částečně, přičemž bilaterální smlouva by zůstala v platnosti. I když USA nejsou smluvní stranou *Vídeňské úmluvy*, uvedená pravidla se na ně vztahují s ohledem na svou obyčejovou povahu.

Závěry a další předpokládaný vývoj

Vyjádření americké administrativy ke smlouvě INF je nutné posuzovat v souvislosti s obsahem a hlavním zaměřením bezpečnostních dokumentů USA zveřejněných koncem loňského a na začátku letošního roku. Jedná se o *Národní bezpečnostní strategii USA, Shrnutí národní obranné strategie USA 2018* a zejména *Jadernou doktrínu 2018*. V nich jsou Rusko a Čína označeny za hlavní rivaly USA a revizionistické mocnosti, jež údajně usilují o postupnou erozi vojenské dominance USA a o snížení primární úlohy Spojených států ve světovém pořádku na podporu jimi prosazované koncepce multipolárního světa. V rámci posilování odstrašující koncepce se k zabránění tomuto vývoji přikládá v uvedených dokumentech klíčová úloha jaderným zbraním. Plánovaná opatření na jejich

zkvalitnění a malý zájem o jejich omezení v kontrolně-zbrojní oblasti, stejně tak jako vyjádření prezidenta Trumpa k této problematice, svědčí o úsilí dosáhnout jaderné nadřazenosti. Ve vztahu k Rusku tento trend porušuje dosavadní deklarovaný zájem na zachování strategické jaderné rovnováhy.

V *Jaderné doktríně 2018 (Nuclear Posture Review February 2018, 2018 NPR)*, publikované 2. 2. 2018, je Rusko obviňováno z údajného zájmu na provedení prvního jaderného úderu o nízké výbušnosti na regionálním evropském válčišti v rámci tzv. omezené jaderné války k získání výhody v krizově vyhoceném vývoji. Další obvinění se vztahuje k údajnému ruskému porušování smlouvy INF. Dokument tím zdůvodňuje potřebu v krátké době modifikovat údajně malý počet stávajících jaderných hlavic na blíže nespécifikovanou nízkovýbušnou jadernou kapacitu u balistických řízených střel odpalovaných z ponorek a zahájit vývoj námořní řízené střely s plochou dráhou letu využitelné rovněž pro případ omezeného jaderného konfliktu regionálního charakteru. S tím také souvisí plánovaný výzkum a vývoj pozemní řízené střely středního doletu s konvenční hlavicí.

Podle vyjádření Alekseje Arbatova, vedoucího ruského Střediska pro mezinárodní bezpečnost na Primakově národním výzkumném ústavu světové ekonomiky a mezinárodních vztahů v Moskvě, byla koncepce „omezené jaderné války“ Severoatlantickou aliancí v sedmdesátých a osmdesátých letech odmítnuta jako příliš nebezpečná a tato koncepce nikdy nebyla součástí sovětské jaderné doktríny. Jak uvedl Kingston A. Reif, ředitel pro odzbrojení americké nevládní Kontrolně-zbrojní asociace, žádná země by se neměla připravovat na vedení „omezené jaderné války“, protože neexistuje garance, že nepřeroste v celosvětový konflikt s nedozírnými následky.

Formu ultimativního požadavku vůči Rusku, prezentovaného ministrem zahraničních věcí Pompeem, jejímuž splnění mohla americká strana předem stěží věřit, je možné označit za snahu USA dosáhnout zrušení zmíněné smlouvy. Avšak vzhledem k nepředvídatelnosti různých rozhodnutí Trumpovy administrativy nelze současně vyloučit, že v případě americko-ruského summitu, který by se uskutečnil na začátku r. 2019, a to ještě v časovém rámci zmíněné ultimativní lhůty, by eventuálně mohlo dojít ke kompromisnímu řešení nemajícímu za následek neodkladné zrušení smlouvy INF.

V této souvislosti bude také hrát důležitou úlohu dlouhodobé úsilí amerických neokonzervativních politiků a stoupenců vojensko-průmyslového komplexu a jejich vliv na vyvázání USA z kontrolně-zbrojních smluv, které nejsou údajně v americkém bezpečnostním zájmu. Pro odstoupení USA od smlouvy INF se dlouhodobě angažuje zejména současný bezpečnostní poradce prezidenta Trumpa John Bolton, označovaný kritikou za neokonzervativce a jestřába. V republikánské administrativě George W. Bushe ml. měli také neokonzervativci v této administrativě, zejména Donald Rumsfeld, silný vliv na odstoupení USA v r. 2002 od americko-sovětské *Smlouvy o omezení systému protiraketové obrany* z r. 1972, známé pod zkratkou ABM. Tato smlouva zajišťovala existenci koncepce tzv. vzájemně zaručeného zničení, protože znemožňovala oběma smluvním stranám provést první jaderný úder.

Kromě již zmíněného jednostranného odstoupení USA od smlouvy ABM a zvažovaného ukončení smlouvy INF existuje nebezpečí, že USA odmítnou prodloužit platnost americko-ruské smlouvy New START v únoru 2021 o dalších pět let. V důsledku toho nebude enormní množství jaderných zbraní ve vlastnictví

USA a RF omezovat žádná kontrolně-zbrojní smlouva, a to poprvé od r. 1972. Potenciálně se tak otevře cesta k novým závodům v jaderném zbrojení, známým z doby studené války, kdy neexistovala bilaterální kontrolně-zbrojní omezení. Současně s tím se zvýší riziko šíření těchto zbraní mezi další státy a možnost odpálení v důsledku mylného odhadu bezpečnostní situace, technické závady, lidského selhání či kyberútoku. Zesílí zřejmě rovněž zájem teroristů o získání radioaktivních materiálů k výrobě tzv. špinavé radiologické zbraně, tj. kombinace konvenční výbušniny s radioaktivním materiálem.

V souvislosti s uvedeným smluvním porušováním se však z americké strany, s ohledem na vyostřování americko-čínských obchodních a bezpečnostních vztahů, začíná také zdůrazňovat obava, že zmíněné řízené střely bez smluvního omezení vlastní ČLR. Tyto čínské zbraně údajně ohrožují americké vojenské základny v Japonsku (Okinawa) a na tichomořském ostrově Guam a také některé asijské a tichomořské partnerské země Spojených států, zejména Japonsko, Filipíny a Austrálii.

V případě oficiálního amerického oznámení o odstoupení od smlouvy INF a zahájení šestiměsíčního termínu pro její ukončení budou USA stát před volbou, zda usilovat o rozmístění pozemních tzv. euroraket v evropském prostoru a tím vyvolat obdobný proces na ruské straně, či zmíněné řízené střely nerozmisťovat. Obdobné dilema bude ve vztahu k rozmisťování těchto zbraní v Asii a tichomořském prostoru. V neprospěch varianty rozmisťování hovoří malá pravděpodobnost vstřícné nabídky některé z evropských aliančních zemí k vybudování základny uvedených řízených střel a s tím související riziko rozkolu alianční soudržnosti s ohledem na převládající odmítavý postoj k takovému kroku ze strany většiny aliančních států. Další možností je, že USA sice začnou vyvíjet a zkoušet uvedené kategorie řízených střel, ale k jejich rozmístění v evropském prostoru zatím nepřistoupí. Případná možnost rozmístění těchto řízených střel v asijském prostoru, v reakci na čínské řízené střely kratšího a středního doletu, bude narážet na obdobné problémy se získáním souhlasu některých zemí, které by mohly připadat v úvahu pro jejich umístění, jako např. Filipíny, Japonsko nebo Austrálie.

Překážku ve vyvíjení a rozmisťování zmíněných jaderných zbraní může také představovat americký Kongres v novém složení, zejména v důsledku získání většiny Demokratické strany ve Sněmovně reprezentantů po nedávných listopadových volbách.

Z hlediska jaderně-odzbrojovacího úsilí by se jako neoptimálnější způsob řešení daného problému ukazovala společná americko-ruská iniciativa směřující k sjednání multilaterální smlouvy zakazující zmíněné řízené střely, při dočasném zachování stávající bilaterální smlouvy INF. Jednání by se měly především zúčastnit všechny jaderné země, které je mají ve svém vlastnictví, tj. kromě USA a Ruska také ČLR, Indie, Pákistán, KLDR a Izrael. (Poznámka autora: V případě požadavku na zahrnutí do těchto jednání i nejaderné země, které vlastní zmíněné řízené střely, by se jednalo o Írán, Saúdskou Arábii, Tchaj-wan a Jižní Koreu.) Tato varianta by však zřejmě byla, s přihlédnutím k specifickým důvodům jaderného odstrašování v uvedených zemích, těžko realizovatelná. Jednou z hlavních překážek pro účast jaderných zemí vlastnících několik desítek či stovek těchto zbraní, ve srovnání s celkovým množstvím vlastněných jaderných zbraní Ruskem a USA počítaných v tisících, by také mohl být tento výrazný nepoměr a případný požadavek na jeho odstranění.

Vážení čtenáři, dovoluji mi na závěr vyjádřit mé osobní přesvědčení. Svět se nachází v situaci, kdy lidstvo by mělo více usilovat o své přežití a všechny státy by měly přijímat urychlená a efektivní opatření, protože Země je stále větší měrou konfrontována s negativními důsledky globálního oteplování planety, způsobeného neodpovědnou lidskou činností. Existují ještě další celosvětové problémy, např. související s chudobou, nedostatkem vody, zdravotnictvím, školstvím aj. Současně jsme však svědky pravděpodobného obnovení závodů v jaderném zbrojení, doprovázeného vynakládáním enormních a současně neefektivních finančních a materiálních prostředků, které by mohly být využity účelněji. Každý nechť si, prosím, učiní závěry o naléhavosti priorit sám.

Miroslav Tůma

Centrum mezinárodního práva (tuma@iir.cz)

Zdroje:

▶ Acton, James M.: *NATO Should Save the INF Treaty*. Carnegie Endowment For International Peace, December 6, 2018.

On-line: <https://carnegieendowment.org/2018/12/06/nato-should-save-inf-treaty-pub-77893>.

▶ Anderson, Scott R.: *Three Ways to Leave the INF Treaty*. Harvard Kennedy School, Belfer Center LAWFARE, October 29, 2018.

▶ Borger, Julian: European diplomats mount last-ditch effort to stop US scrapping INF treaty. *The Guardian*, November 18, 2018.

On-line: <https://www.theguardian.com/world/2018/nov/18/inf-treaty-european-diplomats-us-russia>.

▶ Borger, Julian: US says it will pull out of INF treaty if Russia does not comply within 60 days. *The Guardian*, December 4, 2018.

On-line: <https://theguardian.com/world/2018/dec/04/us-inf-russia-nuclear-treaty-deadline>.

▶ Covan, Christopher: NPR 2018. *First nuclear report under Trump signals changes for US policy*. OPENCANADA.ORG, February 2, 2018.

On-line: <https://www.opencanada.org/features/npr-2018-first-nuclear-report-under-trump-signals-changes-us-policy/>.

▶ Erästö, Tytti-Topychkanov, Petr: *Russian and US policies on the INF Treaty endanger arms control*. SIPRI, June 15, 2018.

On-line: <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2018/russian-and-us-policies-inf-treaty-endanger-arms-control>.

▶ Gorbachev, Mikhail-Shultz, George P.: Abandoning nuclear treaty is a threat to our very existence. *Independent.ie*, December 6, 2018.

On-line: <https://www.independent.ie/opinion/comment/mikhail-gorbachev-george-p-shultz-abandoning-nuclear-treaty-is-a-threat-to-our-very-existence-376...>

▶ Harris, Gardiner-Erlanger, Steven: U.S. Gives Russia a Deadline on Nuclear Treaty. *The New York Times*, December 4, 2018.

On-line: <https://www.nytimes.com/2018/12/04/world/europe/inf-treaty-united-states-russia.html>.

▶ Hurd, Hilary–Chachko, Elena: *U.S. Withdrawal from the INF Treaty: The Facts and the Law*. Harvard Kennedy School, Belfer Center, LAWFARE, October 25, 2018.

On-line: <https://www.belfercenter.org/publication/us-withdrawal-inf-treaty-facts-and-law>.

▶ *Joint U.S.-Russian Statement on the Treaty on the Elimination of Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles at the 62nd Session of the UN General Assembly*. U.S. Department of State, Office of the Spokesman, Washington, DC, October 25, 2007.

▶ Kimball, Daryl G.–Reif, Kingston A.: *U.S. INF Treaty Termination Strategy Falls Short*. Arms Control Association, December 4, 2018.

▶ Kramer, Andrew E.: Gorbachev Calls Trump's Treaty Withdrawal „Not the Work of a Great Mind“. *The New York Times*, October 21, 2018.

On-line: <https://www.nytimes.com/2018/10/21/world/europe/mikhail-gorbachev-trump-russia.html/>.

▶ Mount, Adam–Stowe, Thurston, Abigail: What is US nuclear policy, exactly? *Bulletin of the Atomic Scientists*, April 18, 2018.

On-line: <https://thebulletin.org/2018/04/what-is-us-nuclear-policy-exactly>.

▶ Reif, Kingston: *Trump to Withdraw U.S. From INF Treaty*. Arms Control Association, November 1, 2018.

On-line: https://www.armscontrol.org/about/kingston_reif.

▶ Reif, Kingston: The New U.S. Nuclear Strategy is Flawed and Dangerous. Here's Why. *ACA's journal, Arms Control Today*, Volume 10, Issue 3, February 15, 2018.

▶ Reif, Kingston: Nuclear Warhead Costs Rise. *ACA's journal, Arms Control Today*, December 1, 2018.

On-line: https://www.armscontrol.org/about/kingston_reif.

▶ Reif, Kingston: Congress Funds Low-Yield Nuclear Warhead. *ACA's journal, Arms Control Today*, November 1, 2018.

On-line: https://www.armscontrol.org/about/kingston_reif.

▶ Rettman, Andrew: *US diplomat jangles nerves on Russia nuclear missiles*. EU Join Observer, October 3, 2018.

On-line: <https://eu.observer.com/foreign/143009>.

▶ Sanger, David E.: „Take out“ Russian Missiles? U.S. Envoy's Remark Spurs Anger, and Pullback. *The New York Times*, October 2, 2018.

▶ *The Senate's Role in Treaties*. United States Senate, Treaties.

On-line: <https://www.senate.gov/artandhistory/history/common/briefing/Treaties.htm>.

▶ Smith, Dan: *The crumbling architecture of arms control*. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), October 23, 2018.

▶ Smetana, Michal–Ditrych, Ondřej: The more the merrier: Time for a multilateral turn in nuclear disarmament. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 2015, Vol. 71(3), s. 30–37.

On-line: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1177/0096340215581362>.

▶ Smetana, Michal: A Nuclear Posture Review for the Third Nuclear Age. *The Washington Quarterly*, Fall 2018.

On-line: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0163660X.2018.1520554>.

▶ Sonne, Paul: Mattis: Plans for new U.S. nuclear weapon could be bargaining

chip with Russia. *The Washington Post*, February 6, 2018.

▶ *Statement on the Intermediate-Range Nuclear Forces (INF) Treaty*. NATO, Press Release, December 4, 2018.

▶ *Statement on the Treaty on Intermediate-Range Nuclear Forces (INF) in Europe*. E-newsletter of the European Network of Independent Non-Proliferation and Disarmament Think Tanks. EU Institutional News, November 2018, Issue No 4.

▶ *Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Elimination of Their Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles*.

On-line: <https://fas.org/nuke/control/inf/trext/inf.htm>.